

μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ
θεοί.

καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησὶν·

᾽Ω πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ'
ἔχης.¹

21 Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ
περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδεί-
κνυται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται,
ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι.

Φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἡβην
ὠρμάτο, ἐν ἧ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι
δηλοῦσιν, εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸν
βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν
καθῆσθαι ἀποροῦντα, ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται·
22 καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγά-
λας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἔλευθέ-
ριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι,
τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη,
ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἑτέραν τεθραμμένην μὲν
εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισ-
μένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ
ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆ-
μα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ
δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δέ, ἐξ ἧς
ἂν μάλιστα ὦρα διαλάμποι, κατασκοπεῖσθαι δὲ
θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος
αὐτὴν θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς
23 σκιὰν ἀποβλέπειν. Ὡς δ' ἐγένοντο πλησιαίτε-
ρον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν

- ἵεναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι
 Βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν.
 Ορῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα, ποίαν ὁδὸν
 ἐπὶ τὸν βίον τράπη. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησά-
 μενος, ἐπὶ¹ τὴν ἠδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω
 σε καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσῃ,
 24 τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσῃ. πρῶτον μὲν
 γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ
 σκοπούμενος διέσῃ,² τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον
 ἢ ποτὸν εὖροις ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ τί ἀκούσας τερ-
 φθείης ἢ τίνων ἂν ὀσφραϊνόμενος ἢ ἀπτόμενος
 ἡσθείης, τίσι δὲ παιδικοῖς ὀμιλῶν μάλιστ' ἂν
 εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις
 καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχά-
 25 νοις. ἐὰν δὲ ποτε γένηταί τις ὑποψία σπάνεως
 ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος, μή σε ἀγάγω ἐπὶ
 τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ
 τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι
 ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσῃ, οὐδενὸς ἀπεχό-
 μενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἢ τι κερδᾶναι. πανταχό-
 θεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοῖ συνοῦσιν ἐξουσίαν
 ἐγὼ παρέχω.
- 26 Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γύναι, ἔφη,
 ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν; ἡ δέ, Οἷ μὲν ἐμοῖ φίλοι,
 ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με
 ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν.
- 27 Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε·
 Καὶ ἐγὼ ἤκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς
 γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ
 παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς
 ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ
 σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι

πολὺ ἐντιμοτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέ-
 ραν φανῆναι. οὐκ ἔξαπατήσω δέ σε προοιμίοις
 ἡδουῆς, ἀλλ' ἦπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆ-
 28 σομαι μετ' ἀληθείας. τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν
 καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ
 διδόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως
 εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεούς, εἴτε
 ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐερ-
 γητέον, εἴτε ὑπό τινος πόλεως ἐπιθυμοῖς τιμᾶ-
 σθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλά-
 δος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν
 Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι
 καρποὺς ἀφθόνοους φέοειν, τὴν γῆν θεραπευτέον,
 εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶει δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν
 βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμου ὀρμᾶς
 αὔξεσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε φίλους
 ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς
 πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπιστα-
 μένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι
 ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς
 εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ
 γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρῶτι.

29 Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσι εἶπεν, ὡς φησι Πρό-
 δικος· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ
 μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοι αὕτη
 διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ
 30 τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ
 τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα
 μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἦτις
 οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ
 πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐμπίπλασαι, πρὶν μὲν
 πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα, καὶ ἵνα
 98

μὲν ἠδέως φάγῃς, ὄψοποιούς μηχανωμένη, ἵνα δὲ
 ἠδέως πίῃς, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ
 καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ
 καθυπνώσῃς ἠδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μα-
 λακάς, ἀλλὰ¹ καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίμαις
 παρασκευάζῃ· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ
 μηδὲν ἔχειν ὅ,τι ποιῆς ὕπνου ἐπιθυμεῖς. τὰ δ'
 ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα
 μηχανωμένη καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη·
 οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν
 νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτα-
 31 τὸν κατακοιμίζουσα. ἀθάνατος δὲ οὐσα ἐκ θεῶν
 μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτι-
 μάζῃ· τοῦ δὲ πάντων ἠδίστου ἀκούσματος, ἐπαί-
 νου ἑαυτῆς, ἀνήκοος εἶ καὶ τοῦ πάντων ἠδίστου
 θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς
 ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι
 πιστεύσειε ; τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν ;
 ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν
 εἶναι ; οἱ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί
 εἰσι, πρεσβύτεροι τὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνό-
 ητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφό-
 μενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γήρως περῶντες,
 τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πρατ-
 τομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἠδέα ἐν τῇ νεότητι
 διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γήρας ἀποθέ-
 32 μενοι. ἐγὼ δὲ σύνοιμι μὲν θεοῖς, σύνοιμι δὲ
 ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε
 θεῖον οὔτ' ἀνθρώπινον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τι-
 μῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ
 παρ' ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητὴ μὲν συνερ-
 γὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις,
 100

33 εὐμενῆς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινός. ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γάρ, ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθιάσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὐδὲ τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπυνησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν

 34 κεκτῆσθαι.

Οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδείωσιν, ἐκόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμονένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

II. Αἰσθόμενος δὲ ποτε Λαμπροκλέα, τὸν πρεσβύτατον υἱὸν αὐτοῦ, πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα, Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἴσθ' ἄ τινες ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους ;

Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος.